

норми про самовільне зайняття земельної ділянки у гл. "Злочини проти порядку управління" є недоцільним і невиправданим. Її місце у гл. "Злочини проти власності". По-друге, кваліфікуючою ознакою самовільного зайняття земельної ділянки треба вважати: зайняття земельних ділянок великої площі (розмірів), високопродуктивних сільськогосподарських угідь, а також зайняття, пов'язане із псуванням або забрудненням землі.

Надійшла до редколегії 24.01.2000

Список літератури:

1. Будзилович І., Юрченко А. Чи можна вважати майном земельну нерухомість? // Право України. 1999. №11. 2. Уголовный кодекс Украинской ССР: Научно-практический комментарий / Н.Ф. Антонов, М.И.Бажанов, Ф.Г.Бурчак и др. К., 1987. 3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 січня 1997 р./ За ред. В.Ф.Бойка, Я.Ю.Кондратьєва, С.С.Яценко. К., 1997. 4. Цитович М.М. Деякі питання, що виникають при розгляді судами кримінальних справ про самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво / Коментар судової практики в кримінальних та адміністративних справах. Постанови Пленуму Верховного Суду України (1995-1997). К., 1998. 5. Коментарий к Уголовному кодексу РСФСР / Под ред. Ю.Д.Северина. М., 1985. 6. Вовк Ю.А. Советское природоресурсовое право и правовая охрана окружающей природной среды. Общая часть. Х., -1986.

Г.Ю.Бондар

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ГРУПОЮ СЛІДЧИХ З РІЗНИХ ПРАВООХОРОННИХ ВІДОМСТВ

Діюче кримінально-процесуальне законодавство України передбачає можливість створення слідчих груп при розслідуванні особливо складних кримінальних справ. Криміналісти досить повно розглянули тему про порядок створення такої групи, організаційне забезпечення її діяльності, особливості правовідносин між керівником групи та її членами, а також окремих членів групи між собою (Л.М. Карнеєва, І.С. Галкін, О.О.Герасун, І.Д. Гончаров та ін.). Але питання організації та діяльності слідчих груп з числа працівників різних правоохоронних органів на сьогодні досить не врегульовані. Це негативно впливає на практику застосування таких форм взаємодії правоохоронних органів, як створення слідчої групи та слідчо-оперативної групи, до яких входять слідчі ОВС, Прокуратури, Служби безпеки та Податкової міліції України.

Сучасний стан злочинності в країні значно розширює правові та організаційні питання для створення таких груп. Йдеться про такі злочини, як умисне вбивство, бандитизм, вимагательство, контрабанда; злочини, пов'язані з незаконним обігом зброї та наркотиків, злочини у кредитно-фінансовій сфері, зовнішньо-економічній діяльності інші резонансні злочини тощо.

Згідно з указом Президента України "Питання посилення боротьби з корупцією та іншими злочинами в сфері економіки" від 27.08.1994 р. було підтримано ініціативу Генеральної прокуратури України, МВС України та СБУ

щодо створення ними в установленому законом порядку спільних слідчо-оперативних груп з розслідування особливо складних злочинів проти особи, у сфері економіки, зокрема в кредитно-фінансовій та банківській системах, у сфері зовнішньо-економічної діяльності, торгівлі, на транспорті, а також вчинених посадовими особами у складі організованих груп злочинців. Ось чому важливого значення набуває подальша наукова розробка пропозицій щодо використання можливостей різних правоохоронних органів для викриття найбільш небезпечних для людей, їх життя й здоров'я та економічної безпеки України злочинів.

Стаття 119 КПК України передбачає порядок створення слідчих груп якщо розслідується особливо складна справа. Слідча практика оперує ще і такими поняттями, як “кримінальна справа про тяжкий злочин” або “справа за великим обсягом розслідування”. Існує думка, що більш вдало визначено підстави для створення слідчої групи в КПК Росії – складність справи і великий обсяг попереднього слідства. Але, в той же час, справа великого обсягу може бути цілком доступна одному слідчому, якщо кількість злочинних епізодів та осіб, які їх скоїли не перевищують можливостей своєчасного виконання слідчих дій одним слідчим. З іншого боку, особливо тяжкий злочин не означає, що для його розслідування необхідно створювати слідчу групу, якщо такий злочин розкрито “по гарячих слідах”, з'ясування обставин скоєного злочину не є складним, то звичайно таку справу повинен розслідувати один слідчий. Ось чому термін “особливо складна справа” є найбільш вдалим для створення такої групи.

В літературі дискутувалося питання про створення слідчих груп з працівників різних правоохоронних відомств. Л.М. Карнеєва висловлює думку, що можлива організація груп із слідчих органів прокуратури та ОВС, оскільки всі слідчі наділені законом рівними процесуальними правами. Теж саме, на нашу думку, відноситься і до слідчих СБУ та Податкової міліції України. Але І.Д. Гончаров вважає, що в такій групі, не буде забезпечено рівне процесуальне становище слідчих різних відомств [1, с.20].

Рішення про створення звичайної слідчої групи правомочний прийняти прокурор або начальник відповідного слідчого підрозділу. Таке рішення оформлюється постановою про створення слідчої групи у складі працівників одного відомства. Слідча група, до складу якої входять працівники різних відомств також повинна бути оформлена належним процесуальним чином. В літературі висловлюється думка про те, що створення такої групи можливо за спільним наказом керівників відповідних органів. Вважаємо, що в даному випадку має місце плутанина понять. Так, дійсно, в кожному відомстві повинно бути прийнято розпорядження про відрядження когось із слідчих до такої групи, але якщо ми в кримінальній справі зберемо навіть усі чотири накази, вони не зможуть замінити собою головного процесуального документу – постанову про доручення справи декільком слідчим, яка не тільки підтверджує факт створення слідчої групи але і надає слідчим право провадження по розслідуванню кримінальної справи. Без такої постанови кожний член групи не зможе набути компетенції на право про-

вадження слідчих дій, набуття якої є однією із головних вимог допустимості одержаних в ході розслідування доказів. Існує також думка, що прокурор не може виносити постанову про створення слідчої групи у справі, яка перебуває в провадженні слідчого ОВС або СБУ. Так, А. Ейсман стверджує, що право створювати об'єднані слідчі групи має бути пріоритетом тільки прокурора і це слід закріпити в законі [2, с.62]. На нашу думку, право створювати слідчі групи з працівників різних правоохоронних органів належить тільки прокурору, бо він здійснює нагляд за провадженням попереднього слідства, й згідно із ст. 227 КПК України та ст. 32 Закону України “Про прокуратуру” – його вказівки, щодо провадження розслідування по кримінальній справі, є обов'язковими для органів попереднього слідства. Тоді як начальники відповідних слідчих підрозділів, згідно зі ст. 114¹ КПК України можуть доручити розслідування справи тільки підпорядкованим їм слідчим. Пропозиція щодо створення такої слідчої групи може бути винесена слідчим, в провадженні якого знаходиться кримінальна справа, або прокурором, який здійснює нагляд, чи вищестоящим прокурором.

В літературі постає питання: чи у всіх випадках слідчий прокуратури повинен призначатися старшим та приймати справу до свого провадження? В законодавчому порядку це питання поки ще не врегульовано, а також немає ніяких інструкцій з боку Генеральної прокуратури. Справа в тому, що слідчий прокуратури, крім предметної підслідності, наділений ще і універсальною підслідністю (ст.112 КПК України), тобто має право провадити слідство в справах про будь-які злочини. Вважаємо, що це питання повинно вирішуватися прокурором, який виносить постанову про створення слідчої групи, бо згідно зі ст. 227 КПК України він має право передати справу від одного органу попереднього слідства іншому, а також від одного слідчого другому.

За законом, старший слідчої групи “приймає справу до свого провадження і безпосередньо керує діями інших слідчих”. Однак керівництво з боку старшого слідчої групи аж ніяк не може порушувати принцип процесуальної самостійності слідчих. Тому не можна погодитись з думкою А.М.Ларіна про те, що керівник слідчої групи має право винести постанову про зміну обвинувачення або про припинення справи відносно особи, притягнутої до відповідальності, іншим слідчим [3, с.85]. Таке право закон надає не старшому групи слідчих, а прокурору, який здійснює нагляд за провадженням попереднього слідства. Існує позиція, що пред'явлення обвинувачення і допит обвинувачених, обрання запобіжних заходів та інші найважливіші слідчі дії має право здійснювати тільки старший слідчої групи, тоді як всі інші слідчі – учасники групи – можуть виконувати лише інші слідчі дії за вказівкою керівника. Вважаємо, що кожний член слідчої групи в межах своєї компетенції повинен бути самостійним у вирішенні певних питань. Від свого імені він організує і проводить слідчі дії, складає процесуальні документи, тобто є повноправним членом групи. Але найважливіші по справі рішення повинні узгоджуватися із старшим групи. Від його імені приймаються найбільш істотні рішення у справі: про притягнення як обвинуваченого, про зупинення або закінчення справи, про проведення слідчих

дій, що вимагають санкції прокурора, або обрання запобіжного заходу взяття під варту. Ми також підтримуємо і таку позицію: від імені старшого групи складається обвинувальний висновок у справі.

Успіх слідчих апаратів правоохоронних органів у боротьбі із злочинністю значною мірою залежить від чітко організованої взаємодії, від того на скільки ефективні їх спільні дії при розслідуванні злочинів.

Надійшла до редколегії 25.03.2000

Список літератури:

1. Гончаров І. Бригадний метод розслідування: теорія, практика, шляхи вдосконалення //Право України. 1994. № 5-6.
2. Эйсман А.А. Проблема процессуальной регламентации деятельности следственных бригад //Правоведение. 1991. № 1.
3. Ларин А.А. Расследование преступлений группой следователей. М., 1967.

В.О. Малярова

СУТНІСТЬ ЗАТРИМАННЯ ЯК СЛІДЧОЇ ДІЇ

Згідно зі ст.106, 115 КПК України при наявності фактів, які стверджують участь конкретної особи у скоєні злочину, вона затримується як підозрюваний. У літературі з кримінального процесу та криміналістики існує дві точки зору на затримання підозрюваного. Деякі вчені виключають, а другі розглядають затримання як слідчу дію, яка проводиться на попередньому слідстві.

Так, А.К.Гаврилов відносить затримання підозрюваного до слідчих дій, котре характеризує його не тільки, як процесуальну примусу, але й самостійний спосіб отримання доказів [1, с.93]. Автори підручника під редакцією Р.С.Белкіна затримання розглядають як невідкладну слідчу дію, котра спрямована на захоплення особи [2, с.665]. В.А.Образцов відносить затримання до тактичних операцій [3, с.140]. Між тим, деякі автори підручників з криміналістики затримання зовсім не вказують серед слідчих дій [4]. А.Б.Соловйов також не розглядає затримання як слідчу дію [5, с.12].

Щоб визначити це місце затримання підозрюваного у процесі доказування, необхідно розглянути фактичні й правові засади. сутність, цілі слідчих дій та заставити їх з затримання підозрюваного.

Термін «слідча дія» неодноразово використовується в кримінально-процесуальному законодавстві. Цьому терміну, в різних випадках, надається різне по об'єму – більш або менш широке значення. У широкому значенні цей термін вживається для позначення всіх процесуально значущих актів слідчого. У більш вузькому значенні, якщо необхідно відмітити пізнавальний аспект, «слідчими діями» називають лише ті, які є способами дослідження обставин справи і дії по збиранню доказів.

Під слідчою дією розуміють дію, що проводиться згідно з кримінально-процесуальним законом щодо виявлення і закріплення доказів [6, с.44].

Пізнавальна сторона слідчої дії складається в отриманні фактичних даних і відомостей про обставини кримінальної справи, що підлягають доказуванню.